

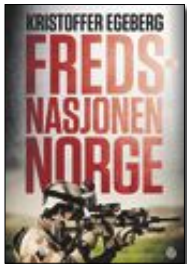
Litt krig, hvis det passer

Kristoffer Egeberg:
Fredsnasjonen Norge
Kagge Forlag, Norge

Fredsnasjonen Norge viser hvor lemfeldig styrt våre «fredsbidrag» i verden er.

NORGE I KRIG

AV HEDDA B. LANGEMYR

Det finnes en rekke scener i *Fredsnasjonen Norge* som gjør at man som leser blir sittende og måpe. Ikke nødvendigvis av krigssituasjonene – selv om disse er svært godt skildret, og akkurat så dramatiske som man kan tenke seg. De fleste skjønner at dette tross alt dreier seg om skarpe oppdrag, og at situasjonen har krevd – og preget – menneskeliv. Så tvert imot – fortørligheten ligger ikke i krigens realiteter, men i veien dit, i måten de norske styrkene har vært kasteball for ulike (manglende) ambisjoner på, og i hvordan den ene hånden svært ofte ikke har visst hva den andre har gjort.

Konsensus. Begrepet som ofte blir sentralt i diskusjoner om den norske utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitiske fremgangsmåten, er *konsensus*. Det er en smart konstruksjon, delvis fordi den er sann, bygget på en forståelig ambisjon om at slike livsviktige avgjørelser er opp til hele det politiske spekteret i en så liten nasjon som vår, og ikke bare til den i øyeblikket sittende regjering.

Som oftest lykkes det politiske miljøet med å bli enige om veien videre. Debatten holdes langt unna kokepunktet, og det levnes et inntrykk av at det hele tross alt går ganske udramatisk for seg. At enighet gjerne oppnås før det har vært en åpen debatt om innholdet, gir hele feltet et skinn av unngåelighet, av at avgjørelsene som tas er de eneste mulige, og at de tas på grundigste vis.

Ski i Somalia. Problemet – som *Fredsnasjonen Norge* viser med ettertrykk – er at historien er langt mer kaotisk enn som så. Det hele starter i Somalia, med et oppdrag som allerede den gang havnet helt i skyggen av situasjonen på Balkan og som i etterkant vel kan sies å ha havnet i glemmeboken. Somalia-oppgjøret godkjennes mest av alt fordi det er «plass i budsjettene». Risikovurderingen er ekstremt mangelfull, og blir først gjennomført etter at departementsråd Åge Danielsen beordrer full stans i prosessen og ønsker seg en ny utredning – hvor man så finner ut at risikoen for tap av menneskeliv er svært høy.

Når Danielsen blir intervjuet av forfatteren, forteller han at han ikke kan huske Somalia-involvingen i det hele tatt(!). Det kan virke smått utrolig – men saken er aldri oppe i Stortinget. Norske

KRISTOFFER EGBERG

soldater drar til Mogadishu, en by preget av full borgerkrig, i 50 grader pluss, utstyrt med vinterutstyr, inkludert skismøring – tro det den som kan. «[Somalia-]prosessen er et godt eksempel på hvor tilfeldig norske militære fredsbidrag ble styrt, og hvor liten prioritet de hadde innad i forsvarsledelsen og regjeringen,» skriver Egeberg.

Endringer. Slik fortsetter det gjennom hele 90-tallet frem til Kosovo – hvor Forsvarets spesialkommando med ett er i fronten av den største skarpe landoperasjonen i NATOs historie – og videre inn i verden post 11. september, med stadig tettere tilknytning til USA. Det er en tid preget av endringer vi kjenner godt; av NATOs rolle og Norges posisjon i alliansen; av synet på fredsbevarende oppdrag – fra en smått upopulær sideoppgave (men som mange nordmenn deltar i) til en stadig mer sentralisert og spesialisert sådan, og dermed også fjernere fra folks bevissthet; et forsvar som parallelt må hankses med synkende arbeidsledighet og påfølgende rekrutteringsproblemer; regjeringer og storting på etterskudd hva gjelder forsvarsevnen hjemme så vel som styrkenes utenlandskapasitet; tidvis stor uklarhet omkring hva som er blitt godkjent hvor, og hva norske styrker kan foreta seg.

90-tallet er en historie om hvordan veien til helvete er brolagt med gode intensjoner. Mange av utviklingstrekkene vi kan se tilbake på i dag, har ikke nødvendigvis vært ønskede, skapt av «vyer» hos forsvarspolitikere, men er resultater av kortsiktige responser på det som skjer rundt i verden. Forfatteren viser til politiker og karrierediplomat Knut Vollebæks megetsigende uttalelser 17 år etter Bosnia, etter at vi trakk oss ut av Libanon og også med tanke på vår innsats i Afghanistan og i Midtøsten: «Politikere er ikke proaktive, men reaktive. Menneskeheten er også utålmodig. Derfor legges det ikke noe press på regjeringene i dag om å fortsatt passe på Bosnia, fortsatt være til stede i Kosovo. Nå handler alt om terror, Irak, Libya og Syria. Dette med utholdenhet og vilje til å følge en prosess lenge nok mangler. Og da må det gå galt.»

Obligatorisk. Mye går tapt i kritikken av det norske forsvarrets dreining dersom man ikke tar inn over seg Vollebæks perspektiv, som *Fredsnasjonen Norge* lykkes med å underbygge. Politikernes nevnte konsensus betyr ikke nødvendigvis at det finnes skjulte agendaer om å dra Norge i en bestemt retning – selv

om for mange diskusjoner tas i lukkede fora. At ting ikke tåler dagens lys kan like godt handle om mangel på tydelige målsettinger. Hvorfor forekommer så fundamentale svikt i kommunikasjonen mellom politisk ledelse og forsvarsledelsen? Finnes det generelle årsaker til at de militære bidragene blir så lemfeldig styrt? Disse spørsmålene bør stilles, uavhengig av hva man mener Norge (ikke) bør yte militær støtte til og hvilken retning man ønsker at norsk utenrikspolitikk skal ta.

Norske soldater drar til Mogadishu, en by preget av full væpnet borgerkrig, i 50 grader pluss, utstyrt med vinterutstyr, inkludert skismøring – tro det, den som kan.

Egebergs bok er obligatorisk lesning for alle som er interessert i disse problemstillingene. Om forfatteren tar side, er det først og fremst soldatenes, og, som en konsekvens av det, menneskene disse støter på nede på bakken. Et naturlig perspektiv for en gammel FN-soldat og journalist – men det interessante er hvordan boken, slik forfatteren selv beskriver det, ikke kunne fortelles utelukkende fra disse ståstedene. Beslutningstakerne på høyere nivåer var nødt til å være med, for også å peke på det personlige ansvaret som ligger der.

Skjebne og tilfeldighet. Over tid har avstanden mellom politikere, militær ledelse og folk flest vokst. Debatten har manglet, og dette har gitt rom for misforståelser og feiltolkninger. Beretninger som Egebergs er en nyttig motgift. Det er et stort behov for en åpnere debatt i forkant av viktige beslutninger, og de militære innsatsene bør få tydeligere etterspill, for eksempel etter modell av Afghanistanrapporten. For også der er leksen ganske åpenbar: Ting kunne vært annerledes.

Skinnet av unngåelighet er den store motstanderen i denne beretningen. Sånn er det i mye god historiefortelling – den finner «skjebnen» i tilfeldighetene, og tilfeldighetenes spill i det som virker forutbestemt. Synliggjøringen av sammenhengene mellom (ikke-)diskusjonene oppe i systemet og arbeidet som til syvende og sist krever liv må berømmes, og taler sitt klare språk: Norske soldater fortjener bedre.

Langemyr er daglig leder i Norges Fredsråd. hedda@norgesfredsrad.no

Gjør noe, da!

I oppveksten min hadde vi en lærebok i livreddende førstehjelp i bokhyllen hjemme. Boken bar tittelen «Gjør noe, da!»

KLIMAMÅLENE

AV THOR DUE

Ofte stiller jeg meg selv spørsmålet: «Hvorfor gjør vi ikke mer?» Når vi kommer til midten av inneværende århundre, kan vi forvente 350 millioner innbyggere i storbyer som årlig rammes av dødelige hetebølger. Grønlandsisen vil være forbi vippepunktet og smelte vekk. Dette vil også være tilfellet dersom vi faktisk når togradersmålet i Parisavtalen.

Togradersmålet ble satt for å ha noe å gå på dersom vi ikke skulle klare 1,5-gradersmålet, hvilket vi kun har et ettsifret antall år på å gjøre. Med dagens tiltak er det mer sannsynlig at vi havner på minst fire grader. Den europeiske sommeren i 2003 ødela tilsvarende 12 milliarder dollar i jordbruket og brente opp skog for enda større summer. Storelvne Po, Rhinen og Loire skrumpet inn til små bekker, som førte til at mellom 22 000 og 35 000 mennesker mistet livet. Hvis vi ikke når målene vi har satt oss, mener Verdensbanken at slike scenarier vil bli den nye normalen.

Vi har hatt tilgang på informasjon om dette lenge, men åpenbart gjør vi fortsatt ikke nok. Vi glemmer oss bak alle andres feil fremfor å ta tak i våre egne svakheter. «Det er Kina som er den store klimasynderen,» eller: «Det spiller ingen rolle hva jeg gjør i lille Norge når Trump ikke bryr seg om klima.» Det finnes mange unnskyldninger, men ofte er de enkle å gjennomskue som manglende vilje. Norge har større klimagass-

utslipp per innbygger enn Kina, og har i praksis ført en petroleumspolitikk på linje med Trump retorikk. Dette fører til gigantiske utslipp. Tittelen på den gamle førstehjelps boken blir igjen relevant: *Gjør noe, da!*

Natur og Ungdom er en organisasjon som prøver nettopp dette – å gjøre noe. Vi er ungdommer som har sett oss lei på eldre generasjoners passivitet. Derfor igangsetter vi nasjonale kampanjer for å verne Lofoten, Vesterålen og Senja mot oljevirkosomhet, og vi saksøker Staten for brudd på Grunnloven gjennom 23. konsepsjonsrunde, og fører hver dag en utrettelig kamp for å verne om livsgrunnlaget vårt.

Men dette innlegget er nytteløst hvis det kun forteller om Natur og Ungdoms bidrag. Vi mangler ikke progresjon på klimafrenten fordi vi ikke vet nok; vi mangler progresjon fordi den gjennomsnittlige vestlige innbygger ikke bryr seg nok. Vi kan klage over mektige mennesker som ikke gjør noe, men den som i realiteten har mulighet til å endre tingenes tilstand, er den gjengse personen i gata. Uten grasrotas bidrag vil vi ikke komme noen vei. Ikke forvent at miljøorganisasjonene skal ordne opp. *Gjør noe, da!*

Da snakker jeg ikke om å dusje i fem minutter i stedet for seks. For all del, gjør det *og*, men ikke stopp der. Engasjer deg i de store avgjørelsene, og tenk fem ganger ekstra på kommende generasjoner når du går til valgurnen om en knapp måned.

Slik det finnes mengder av informasjon om klimaendringer, finnes det også mengder av informasjon om hvordan man unngår dem. Det verden trenger er at du leser den informasjonen og setter tiltakene ut i livet. Ikke stol på at andre gjør det for deg. Gjør det selv!

Thor Due er sentralstyremedlem i Natur og Ungdom. thord@nu.no

Som online-abonnet for 59 kroner per måned får du to dokumentarfilmer med på kjøpet.

Se www.nytid.no/register/online